

Een nieuwe kijk op de oude spelen

Recensie

Sofie Remijnsen (ed.), *Olympia. Het heiligdom en de Spelen in een nieuw licht* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2021), 142pp. ISBN 978-94-637-2997-0.

De zeven artikels van dit boekje schetsen vanuit verschillende invalshoeken een beeld van hoe onze kijk op de Olympische Spelen geëvolueerd is sinds het begin van de 20ste eeuw. De volgorde van de artikels is grofweg chronologisch: te beginnen met de mythische en archeologische oorsprong van de Spelen en van de site (waarbij ook de klassieke fase meermaals ter sprake komt) over het tot voor kort miskende hoogtepunt van de Spelen in de Romeinse tijd, tot de moderne Olympische Spelen van de Coubertin in 1896 en van nazi-Duitsland in 1936. De diverse detailstudies worden tot een eenheid verwerkt door een inleidend hoofdstuk van de redactrice. De essays verschenen ongeveer gelijktijdig als een themanummer van het tijdschrift *Lampas. Tijdschrift voor Classici* 54 (2021).

Irene de Jong (pp. 22-40) vertrekt van drie oden waarin Pindaros de mythische oorsprong(en) van de spelen toeschrijft aan Pelops (met de beroemde wagenrennen) en aan Herakles. In zijn beschrijving vermengt Pindaros het heden (de spelen in de vroege 5de eeuw v.C.) met het verre verleden via *invented traditions*, en benadrukt hij de civilisatorische rol van de held Herakles, die monsters en tirannen versloeg. Dezelfde thematiek treft men ook aan op de metopen van de Zeustempel in Olympia en op afbeeldingen op vazen.

De bijdrage van Vladimir Stissi (pp. 41-57) over het oudste ‘onzichtbare’ Olympia laat vooral de vele onzekerheden van het archeologisch onderzoek zien: wellicht was er geen continuïteit tussen de Myceense periode en de vroege IJzertijd; er zijn nauwelijks sporen

van gebouwen vóór 600 v.C., wel werden vanaf ca. 700 v.C. waterputten gebouwd, wellicht voor bezoekers van de spelen (wat dan weer de traditionele begindatum van de Spelen in 776 v.C. in het gedrang brengt); de rol van Pelops en Hera in de vroege tijd wordt niet bevestigd door de archeologie; de houten zuilen van de Heratempel zijn wellicht een mythe. Het artikel is vooral methodologisch interessant en minder geschikt voor leerlingen klas-sieke talen.

De verdwijning van het oude Olympia onder een dikke laag sediment in de 7de eeuw (wellicht als gevolg van een tsunami) en de herontdekking in de 18de eeuw hebben geleid tot grootscheepse opgravingen, eerst van de Fransen in 1829 en dan vooral van de Duitsers vanaf 1875 (na de Duitse overwinning op Napoleon III). Hierbij volgde men in de 20ste eeuw vooral de beschrijving van Pausanias en vond men, naast honderden inscripties en duizenden bronzen objecten, de metopen van de Zeustempel en de Hermes van Praxiteles. Nu gaat de interesse ook uit naar de restanten uit de Romeinse periode en naar de wijde omgeving. Hoewel de site buiten de vaste toeristenroute ligt, wordt ze nu ook toeristisch aantrekkelijk gemaakt (van Wijngaarden, pp. 58-76).

De meeste archeologische sporen in Olympia dateren inderdaad uit de Hellenistische en Romeinse periodes, toen het heiligdom werd uitgebouwd tot het voornaamste centrum van een enorm netwerk van spelen in het hele Middellandse Zeegebied. Beschermd door de *pax romana* en door hun machtige 'vakbond' reisden atleten van oost naar west en terug, volgens een reisschema dat te vergelijken valt met de wiel- of de tenniskalender nu (waarbij de vier grote Spelen de rol spelen van de grand slam in onze tijd). Deze periode, die vooral de laatste twintig jaar veel belangstelling heeft gewekt, wordt tot leven gebracht door van Nijf met kaarten en een plattegrond (pp. 77-97).

Eric Moormann (pp. 98-123) behandelt de relatie van het Derde Rijk met de Griekse cultuur en met Olympia, die culmineerde in de Spelen van Berlijn in 1936. Hier werden *invented traditions* zoals de Olympische vlam (aangestoken met de brandspiegel van Archimedes) en de Podbielski eik (een kopie van de Olympische olijfboom) geïntroduceerd. Ook de controversiële film Olympia van Eli Riefenstahl komt ter sprake.

In de didactische rubriek behandelen Sofie Remijns en Kokkie van Oeveren het thema 'regels en valsspelers in de antieke Spelen' (pp. 125-142). In de moderne sport denkt men hierbij in de eerste plaats aan doping, maar dat probleem kende men in de Oudheid niet. Het sportreglement van Olympia is ons slechts onrechtstreeks bekend, maar wie bijvoorbeeld de ogen van een tegenstander uitstak of zijn vingers brak, kon worden bestraft met stokslagen van de arbiters (een ongebruikelijke straf voor vrije mensen). En wie een tegenstander omkocht, werd beboet met een geldsom, waarmee beelden van Zeus (Zanes)

werden geplaatst bij de ingangstunnel van de atleten. In een Griekse papyrus uit Romeins Egypte is zelfs een contract bewaard waarin twee atleten overeenkomen dat één van hen de andere zal laten winnen.

Het boekje opent vele deuren voor een multidisciplinaire benadering van het fenomeen ‘Spelen’ in de Oudheid. Men maakt er kennis met de methodes van filologie, archeologie, kunstgeschiedenis, epigrafie en papyrologie over een periode van anderhalf millennium, niet alleen in Olympia, maar in de hele antieke wereld. Het laat zich vlot lezen en biedt een uitstekend vertrekpunt voor verdere studie dankzij de zeer actuele bibliografie.

Willy Clarysse

Willy.Clarysse@kuleuven.be

